Nº. 16. Donderdag 26 September 1901. 1ste Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD.

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending **f 1.—**

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . f 0.10
Bij contract aanmerkelijke verlaging.
Dienstaanbiedingen
25 cents per geheele annonce.

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie”, en gezonden aan den Heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN, *Voorzitter der Redactiecommissie*, **7a Heerengracht**, of den *Secretaris*, Mr. G. VAN SLOOTEN Azn., **43 Conradkade**, beiden Den Haag.

Voor de Administratie en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” **Haagpoort 4**, Den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

De Vereeniging vestigt zooveel mogelijk, zoowel in Europa als in Indië, afdeelingen, die te zamen met het hoofdbestuur dit doel trachten te bereiken.

Om lid te worden, kan men zich persoonlijk of per briefkaart aanmelden bij een der afdeelingen of aan het bureau in den Haag Heerengracht 4, dat iederen dag, behalve Zon- en feestdagen, van 10—12 en van 2—4 ure open is.

Gewone leden betalen eene contributie van f 1.— tot f 5.—. Zij, die f 5.— en meer 's jaars, of f 100.— in eens betalen, zijn donateurs. De leden kunnen, zoolang er geene afdeeling in hunne woonplaats is, kiezen bij welke afdeeling zij zich willen aansluiten.

Aan de donateurs en aan leden, die f 1.50 of meer contributie betalen, wordt het orgaan gratis toegezonden.

Ieder lid wekke in zijne omgeving, zooveel mogelijk, anderen op om lid der Vereeniging te worden en geve daartoe dit blad na het gelezen te hebben aan vrienden en bekenden.

„Voor den Inlander”

Hebben wij in de afgeloopen week ontvangen:

Van H. G. P. B. te Apeldoorn	. . .	f 10,—
Mevrouw N. den Haag	. . . .	„ 2,50
Van N. N. id.	. . . .	„ 7,50
Van Z. id.	. . . .	„ 10,—
Van X. te A.	. . . .	„ 5,—

Onzen dank betuigende aan de milde gevers, veroorloven wij ons er op te wijzen, dat, hoewel zeer zeker het ontvangen van een grooter bedrag ons meer helpt, toch ook kleinere giften, zelfs tot een enkel dubbeltje toe, ons zeer welkom zullen zijn, want „vele kleintjes maken een groote”, zegt het overbekende spreekwoord.

Mededeelingen.

De commissie belast met het beheer van het *Gebouw Heerengracht 4*, vestigt er de aandacht op, zoowel van de leden van „Oost en West”, als van de Nederlandsche afdeeling der Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw, dat **de leeskamer** iederen werkdag open is van *10 ure v. m.* tot *6 ure n. m.* en op Zon- en feestdagen tot *3 ure n. m.*

Boeken en tijdschriften uit de bibliotheken kunnen ter lezing worden meegenomen, iederen werkdag 's morgens tusschen 10 en 12 en 's middags tusschen 2 en 4 ure.

Een zeer kort reglement van beheer der bibliotheek ligt in de leeskamer ter inzage.

***

Van de Redactie van het Weekblad.

Er zijn nog steeds leden, die noch hunne contributie van f 1.— 's jaars tot f 1.50 hebben verhoogd, noch den bijslag van f 0.50 aan onzen uitgever hebben toegezonden.

Wij moeten zooals reeds in No. 14 werd gezegd, daarop thans regel stellen en zullen daarom de vrijheid nemen bij hen *per postkwitantie over een bedrag van f 0.50 te beschikken.*

Mocht soms bij vergissing bij iemand worden aangeklopt, die de verhooging reeds betaald heeft, dan duide hij dit ons of den uitgever niet te zeer ten kwade. Ook de administratie van een blad is, als men daarin vreemd is, geen gemakkelijk werk.

Koninklijk bezoek aan de Tentoonstelling.

Zooals wij reeds onder de „laatste berichten” in ons vorige nummer meedeelden, brachten Hare Majesteit de Koningin en Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Hendrik der Nederlanden met groot gevolg op Woensdag, 18 dezer, een bezoek aan onze tentoonstelling van weefsels, batiks en oud-Indische meubelen in de Gothische zaal.

Door het Paleis op den Kneuterdijk binnen gekomen, werden de Vorstelijke personen in de witte zaal, waar het batikwerk der Vorstenlanden en van Batavia zoo bijzonder de aandacht trekt, afgewacht door de tentoonstellingscommissie en eenige leden van het Hoofdbestuur. Mr. J. W. van Lansberge, oud-gouverneur-generaal, eere-voorzitter der 5e commissie van Oost en West, hield een korte welkomstrede, waarin hij o. a. sprak van de verbroedering tusschen Nederland en zijn koloniën, die de Vereeniging beoogt en aan H. M. de Koningin de verzekering gaf, dat daarginder in het verre oosten, het bezoek thans aan deze tentoonstelling gebracht, door duizenden en duizenden op hoogen prijs zou worden gesteld. De jeugdige dochter van den vice-president der tentoonstellingscommissie, den heer Ph. Zilcken, bood Hare Majesteit een bouquet orchideeën aan, dat, met de aan onze jonge Vorstin eigene aanvalligheid, werd ontvangen.

Nadat de bestuursleden aan de beide Vorstelijke Personen waren voorgesteld, werd de tentoonstelling met de grootste belangstelling bezichtigd. De Koningin had onze presidente tot geleidster en aan Prins Hendrik werden door den vice-president der 5e commissie, de gewenschte toelichtingen gegeven; de overige leden der tentoonstellingscommissie stelden zich ter beschikking van de dames en heeren der hofhouding. Ruim drie kwartier duurde het bezoek en zoowel de Koningin, als haar Gemaal, vroegen naar alles, wat de weef- en batik-kunst en naar veel, wat de huishouding en het leven van den inlander betreft; ook nu was door de goede zorgen van de dames-Commissieleden in het midden der groote zaal een Sedekah-boemi aangericht. Hare Majesteit betuigde bij herhaling hare bewondering voor den zoo fraaien arbeid der Indische vrouwen en het was te zien, dat ook de trouwe voorstelling van de wijze, waarop Hare onderdanen in Oost-Indië feestvieren, als zij daartoe reden hebben, Haar bijzonder trof.

Bij het heengaan werd dan ook aan ieder der commissie- en bestuursleden persoonlijk dank betuigd voor het aandeel, dat zij hadden in den arbeid, die voor het tot stand brengen en het houden der Tentoonstelling noodig was, herhaaldelijk Hare groote ingenomenheid betuigende met hetgeen er in het belang van Indië wordt gedaan.

Ook wij houden ons even als Mr. van Lansberge overtuigd, dat het bezoek van H. M. de Koningin en Haren Doorluchtigen Gemaal, niet alleen door de leden der Vereeniging, maar vooral ook door onze bruine zusters en broeders met groote vreugde zal worden vernomen.

Vertegenwoordiging van Indië in de Tweede Kamer.

Wij zijn *Blanda* zeer dankbaar voor de belangstelling aan de Vereeniging betoond door zijn ingezonden stuk in ons vorig nummer, al is de „persoonlijke” propaganda, die wij bedoelden, ook nog iets anders, dan hetgeen hij daaronder verstaat. Ons heeft de ondervinding geleerd, dat een goed uiteenzetten van hetgeen wij beoogen, in kleinen kring onder vrienden en kennissen ons meer helpers brengt, dan de meest welsprekende redevoeringen of voordrachten in openbare vergaderingen.

Dat wij daarom echter ook dit laatste middel niet versmaden, vooral waar het tevens kan dienen tot het verspreiden van kennis, wat Oost- en West-Indië betreft, zal wel duidelijk zijn uit de oproeping, die namens het Hoofdbestuur werd gedaan in ons vorig nummer en die de Redactie te gelijk met zijn ingezonden stuk ontving.

Wij hopen, dat velen en misschien wel Blanda zelf, zich zullen opgeven aan den Secretaris der 4e commissie (mr. G. van Slooten, 43 Conradkade, den Haag) om in het a.s. winterseisoen geregeld voordrachten te houden, zoodat wij ook aan dat deel van ons program flink uitvoering zullen kunnen geven. Wij zijn echter minder optimist dan Blanda en waar hij spreekt van invloed, die het vroeger door ons houden van volksvoordrachten zou kunnen hebben gehad op de samenstelling der Tweede Kamer, daar denken wij aan het bericht in de Rotterdammer over een verkiezingsrede van mr. van Deventer te Amsterdam, die men „boeiend en smakelijk” had gevonden, zoolang hij over toestanden en belangen in Nederland zelf sprak, maar voor doovemansooren werd gesproken, toen hij daarna over O.-Indië begon. Men kan zich best voorstellen zei de verslaggever, dat de kiezers, vooral met 't warme weer, weinig lust hadden, om ook nog naar Indische politiek te luisteren. En ook wij hebben in de hoofdstad ondervonden, dat het niet zoo gemakkelijk is, om, zelfs bij openbare voordrachten over Indië, met geheel vrij entrée, Nederlandsche toehoorders te krijgen. Dit heeft ons echter niet ontmoedigd; de aanhouder wint; wij zullen aanschouwelijke populaire voordrachten geven, en doen wat in ons vermogen is om gehoor te vinden.

***

Waar, Blanda, als tweede propagandamiddel, ons voorstelt, met hem samen te ijveren, om de directe vertegenwoordiging van Oost-Indië in de Tweede Kamer te verkrijgen, stemmen wij met hem in, dat het bestaan van een zuiver Indische-kamer-fractie, over Indië ook buiten de Kamer meer zou doen spreken en onze propaganda in de hand werken. Wij zouden dit een groot voordeel achten; daaraan geen twijfel. Wij zouden daarenboven die representatie achten billijk en rechtvaardig maar....... niet rationeel en niet practisch.

Voor ons is, zooals men weet, algeheele regeling der Indische zaken in Indië, de eindpaal, waarop alle politieke en economische maatregelen, de koloniën betreffende, moeten gericht zijn. En daarom zien wij meer heil in een goed georganiseerden Kolonialen Raad, die het adviseerend lichaam wordt, waarop de Tweede en de Eerste Kamer betrouwen en die de in Indië voorloopig vastgestelde Indische begrooting, met den minister van Koloniën „en detail” behandelt en definitief vaststelt, zoodat de Kamers niet anders dan aan de hoofdcijfers hare goedkeuring behoeven te hechten, en de Indische politiek alleen in hare hoofdlijnen bespreken. Er zal dan voor onze Staten-Generaal veel tijd worden gewonnen en het zal den leden beter mogelijk zijn, wat de hoofdzaken der Indische politiek betreft, getrouw te zijn aan hun plicht, om alle krachten in te spannen tenj einde daarvan op de hoogte te komen.

***

Er kunnen echter tegen het in 't leven roepen van den Kolonialen Raad, zooals wij dien bedoelen, ernstige bedenkingen zijn, die ons nog niet in 't oog zijn gesprongen. Zijn er onoverkomelijke bezwaren, dan zouden wij zeker aan de directe vertegenwoordiging der verschillende deelen van Oost-Indië in de Tweede Kamer de voorkeur geven boven het in Nederland kiezen eener afzonderlijke wetgevende Kamer van volksvertegenwoordigers voor Oost-Indië, die, vreezen wij, in eene richting zou voeren, welke niet zoo snel naar onzen eindpaal leidt. Wel stemt de ondervinding, die men in Frankrijk er mêe opdeed, niet tot groote verwachting, maar het kan beter geregeld worden, dan men het dáár heeft gedaan en er zouden trouwens meer punten van aanraking zijn tusschen afgevaardigden van Java, Sumatra, Borneo enz., dan tusschen die van Tonkin, Madagascar en Tahiti, zoodat het ontstaan der door Blanda gedroomde Koloniale fractie van beduidenis, tot de mogelijkheden zou behooren.

***

Wij vragen ons echter af, of er van de eene of de andere verbetering in de tegenwoordige, door velen afgekeurde behandeling van Oost-Indische zaken door de volks-vertegenwoordiging in de eerste tijden wel iets zal komen? Wij weten niet, of wij van deze Regeering en deze Kamers in dit opzicht wat te wachten hebben, maar wij vertrouwen, dat de volksovertuiging daarop invloed zal kunnen hebben en daarom zal „Oost en West” blijven medewerken tot het verkrijgen van goede hervormingen en blijven trachten de Indische toestanden aan het volk te doen kennen. Met voldoening lazen wij in „*Hollandia*” van 21 September een gunstig oordeel over onze jonge vereeniging en een aansporing, om haar te steunen door lid te worden of door een abonnement op ons weekblad te nemen.

En de Nieuwe Apeldoornsche Courant, nam een warm en overtuigend geschreven propaganda-stuk op, dat dezelfde strekking heeft.

WEEKOVERZICHT.

Het evenement was natuurlijk de opening van de nieuwe zitting der Staten-Generaal en de Troonrede, dubbel belangrijk, nu daarmede het politiek program van de thans aan 't roer gekomen partij is geafficheerd. Voor Oost en West het gewichtigst de zinsneden over de koloniale politiek, waarop wel nader zal worden teruggekomen, maar waaromtrent toch speciaal dient gewezen te worden op het voornemen, om bij het besturen der koloniën allereerst het oog gevestigd te houden op het belang der ingezetenen zelve, en niet minder dient te worden opgemerkt de onversaagdheid, waarmee de twistappel der gesubsidieerde en van gouvernementswege gesteunde zending in het strijdperk der Indische politiek is geworpen. Nu van weerszijden wel zoowat alle argumenten in 't veld zijn gebracht en de onpartijdige toeschouwer, wanneer hij althans zich onthouden heeft van 't scheppen eener wanvoorstelling aangaande het begrip, dat de bekeerling van den nieuwen godsdienst doorgaans bezit, wat betreft de politieke beteekenis tot de slotsom moet zijn gekomen dat er nagenoeg, evenveel vóór als tegen is, zal het interessant worden, het debat over dit gewichtig punt na te gaan. Wel zullen wij

FEUILLETON.

De inlandsche maatschappij.

(Vertaling uit CHAILLEY-BERT: Java et ses habitants).

Zelfs die vuurtjes, zooals onze St. Jan vuurtjes, die aan de schemeruren een vroolijk aanzien geven, zeggen hem niets. Hij brandt om te branden, zonder te weten waarom, of het zou moeten zijn, omdat zijn vader en grootvadar het ook gedaan hebben. Pas wel op, dat ge hem niet zegt, dat het uit een hygiënisch oogpunt gedaan wordt, hij zou in staat zijn, als hij het geloofde, morgen zijn huis en ook het uwe in brand te steken.

Lichamelijk lui, en geestelijk verstompt, haalt hij zijn portie eten en strekt hij zich met de zijnen op de mat uit, om uit te rusten of te babbelen.

Zijn gedachten slapen in. Zoovele wonderen zijn voor hem een gesloten boek en hun schepper is hem totaal onverschillig: de Islam, die in hem het zachtzinnige geloof gedood heeft, heeft hem in ruil *niets* gegeven.

Dit is geen aanval tegen den Islam. Ik weet wat hij waard is. Mannen als Schweinfurth en als ik me niet vergis als Stanley, hebben den Islam recht doen wedervaren. 't Is een godsdienst, die de heidensche het meest nabij komt; hij brengt hun tegelijkertijd een goddelijke en een menschelijke wet, en opent voor hen eene maatschappij, die zijne handelingen in overeenstemming brengt met zijn geloofsleer. Van daar sedert zoovele jaren het succes van den Islam in Azië, Afrika en elders. Door welke omstandigheden is hij gebleken op Java krachteloos te zijn? Dit is moeielijk uit te maken.

Is het de schuld dergenen, die het bekeeringswerk doen, of die der bekeerlingen? Hebben de Javanen, wier geloof zich uitte in den bouw van tempels, als die van Boroboedor, van Mendoet en Brambanan, alle godsdienstig ideaal opgegeven, nu zij met geweld verdrongen zijn van de altaren van Boedha? Of had de Islam, ontzenuwd door een langdurigen strijd, zijn kracht tot uitbreiding uitgeput? Zeker is het, dat men op Java noch zijn ruwe gewelddadigheid, noch zijn mysticisme terugvindt. Misschien kwam het daardoor, dat de muzelmannen om hun godsdienst niet vervolgd werden of door andere godsdiensten tot meer ijver werden geprikkeld; de hollandsche gemeente is over het algemeen lauw en de Staat sedert jaren politiek-atheïst: de Islam heeft op Java geen spoorslag tot opwekking ontvangen.

Er wordt veel van fanatisme gesproken; inderdaad hebben af en toe uitbarstingen plaats. Maar over het algemeen zijn de mahomadaansche Javanen laks en zeer voorzichtig. Ik weet, dat er eene wedergeboorte op handen is. De Congregaties breiden zich uit, de heilige moskeëen worden drukker bezocht, om het avondgebed scharen zich meer en meer geloovigen, ieder jaar trekken er meer pelgrims naar Mekka: dit is het gevolg van de laatst voorspelde gebeurtenissen; overigens is het in den Islam een algemeen verschijnsel. De bedevaartgangers zijn echter niet vrij van wereldsche oogmerken. Degene, die zijn heele leven als bedelaar en ongeloovige geleefd heeft, ondervindt de behoefte, zoodra hij uit zijn armoede geraakt, achting en rijkdom te verwerven. Hij neemt allures aan van vroomheid en doet mêe aan de bedevaarten, om als hadji terug te keeren en aanspraak te kunnen maken op eerbewijzen. De godsdienst wint er weinig bij en de moraliteit *niets*. De moraliteit zou evenwel menige verbetering noodig hebben. De Javaan is zeker niet slechter dan anderen, misschien is hij beter. Onze rechters zijn vaker getuige van misdaden, overtredingen, misdrijven van allerlei soort, ja, treuriger gevallen wonen zij bij dan de rechters in Indië. Maar bij ons, Europeanen, heeft de zedelijkheid hare grenzen en hare verdedigers. Wij weten, waar het geoorloofde een eind neemt; wij zondigen niet uit onwetendheid; als wij gezondigd hebben, zijn wij daarvan bewust, soms schamen wij ons er voor — in elk geval is de publieke opinie daar, om ons geweten wakker te schudden en ons te beschamen. Op Java schijnt het begrip van goed en kwaad duister te zijn en is men onverschillig voor de algemeene opinie. Wat erger is, hun godsdienst geeft hun voorwendsels en moedigt hen als het ware aan, om kwaad te doen. Een Christen te bestelen en te ruïneeren b.v. is in een leerstelsel, (dat trouwens betwist wordt) erkend als een der vormen van den heiligen oorlog; bijgevolg bedriegt af en toe een Arabier een Europeeschen handelaar voor groote sommen gelds, en volgens Mahomedaansche begrippen is dat prijzenswaardig. Dit wat betreft geldzaken.

Wat de zeden aangaat: Kuischheid, waaraan wij nog eenige waarde hechten, is voor hem van weinig beteekenis, ongetwijfeld hoort men op Java minder van verleidingen en van kindermoorden dan in ons Christelijk Europa. Dat is verklaarbaar, de Javanen trouwen vóór dat zij weten, wat liefde is, op een leeftijd dat onze jongens en meisjes nog met knikkers en poppen spelen. Maar de prostituee die een losbandig leven geleid heeft, zal met hare familie vriendschappelijke betrekkingen blijven onderhouden en op een goeden dag, dank zij haar in schande verkregen geld, een echtgenoot vinden, en eemaal geschrapt van de politieregisters, in de inlandsche maatschappij weer opgenomen worden en als fatsoenlijke vrouw worden beschouwd.

Hoe het gesteld is met de huwelijkstrouw?

Van mannentrouw, waar polygamie bestaat, is geen sprake (*). In hoogere kringen is de trouw der vrouw een gebiedende eisch — vooral naar het mij voorkomt, om niet belachelijk te zijn. Iedereen op Java kan u het typische verhaal doen van een zekeren regent, wiens vrouw in het bad zijnde de deur op een kier had laten staan.

Toevallig ging er een koeli voorbij, die gewaagd had in te kijken. De regent ziet het, laat hem gevangen nemen en geeft bevel, hem te doen verdwijnen. Hij dulde niet dat een man van hoe lagen stand hij ook was, vrij bleef om een feit rond te bazuinen, waarover men ten zijnen koste zich zou amuseeren.

Wat het volk betreft, het neemt de dingen niet zoo tragisch op. Is de echtbreuk geheim gehouden, dan doet de man ook alsof hij van niets af weet. Is ze bekend geworden, dan waarschuwt hij de politie, alleen maar om de schuldigen een lesje te geven door een zeer lichte straf van zes dagen tot drie maanden dwangarbeid. Dikwijls komt het voor, dat hij den rechter verzoekt zijn vrouw vergiffenis te schenken en alleen haar medeplichtige te straffen. De wet verzet er zich tegen, wat hem verwondert . . . . hij neemt zijn vrouw weer mee en de minnaar wordt in vrijheid gesteld. Dan ziet men het drietal heel fideel naar huis wandelen. Zij praten onderweg heel vertrouwelijk met elkaar: de man vertelt aan den minnaar van zijne vrouw, hoe belachelijk onzinnig hij de Hollandsche wetten vindt. „Ik wil mijn vrouw vergeven, dat is *mijn* zaak„ maar jou, hadden ze toch moeten straffen?” Deze „amant” antwoordt, dat hij inderdaad deze wet absurd vind; „maar daar kan *ik* toch niets aan doen? waarom zouden wij er nu verder over praten„. Je hebt gelijk, dat geeft toch niets, zegt de man en zwijgt.

Nagenoeg zonder godsdienst, de moraliteit op een zeer laag peil, daarentegen ontzettend veel bijgeloof. Geen volk overigens, was er mee aan blootgesteld; de geschiedenis en de natuur spanden tegen hem samen.

(*) In Europa, waar gewettigde polygamie niet bestaat, is de „fidélité du mari” m. i. zeer twijfelachtig, terwijl op Java onder het volk polygamie in den regel niet voorkomt; alleen hooggeplaatste Javanen veroorlooven zich de weelde van meer dan eene vrouw er op na te houden. E. K.—H.

daarbij echter weer te betreuren hebben de fatale omstandigheid, dat de koloniën over hun eigen wel en wee de stem niet kunnen doen hooren en hoe waarschijnlijk is het, dat ook aan deze Kamer het brevet van onbevoegdheid tot oordeelen niet zal mogen worden onthouden!

Te memoreeren nog dit merkwaardig entre-filet uit de „Standaard": „Krasser is wel nooit in een regeeringsstuk de batige-sloten-politiek veroordeeld en alle koloniale politiek, die in de eerste plaats het oog gericht heeft op voordeelen voor de schatkist, op winsten voor de aandeelhouders in Indische ondernemingen". Zoo vaak er nog sprake zal zijn van een „planterspartij", kan zeker de nieuwe minister daaronder niet gerekend worden!

Volgt de Begrooting van Nederlandsch-Indië voor het nieuwe dienstjaar 1902. Er is reeds van verschillende zijden op gewezen, dat de memorie van toelichting van de vorigen aanmerkelijk verschilt. Zij is niet meer hoofdzakelijk een prijs-courant van de onderscheiden regeeringsbehoeften, maar een min of meer beredeneerd overzicht van de omstandigheden, die de zienswijze van den samensteller hebben bepaald en waarbij menigmaal zeer gewichtige mededeelingen omtrent hangende vraagstukken zijn gedaan. Een teleurstelling was het uitblijven van een beslissing omtrent de hervatting der Solo-werken. Het schijnt, dat ook bij deze quaestie te veel koks de brij hebben verzout en het steeds toenemend aantal adviezen de moeilijkheid van een beslissing slechts in evenredigheid doet vermeerderen. Als het nu maar niet blijft een berusten in den tegenwoordigen allerdwaasten toestand, die, wanneer ons volk ook maar een greintje begrip van de Indische zaken had, ongetwijfeld niet getolereerd zou worden.

Uit West-Indië is uit de locale bladen tot ons gekomen het volgende merkwaardige bericht, dat wij geheel onder alle voorbehoud en buiten onze verantwoordelijkheid openbaar maken: „Op het heetste van „den dag, op eergisteren (26 Augustus), vochten twee „jongens aan de *Heerenstraat*, elkander **bont** en **blauw** „slaande. Hetzelfde had plaats op een erf aan de „*Zwartenhovenbrugstraat*, doch daar was het eene „familie, die onder elkaar twiste, doch zoo hevig, dat „het een menigte van toeschouwers derwaarts lokte!" Het is ongeloofelijk, wij vertrouwen onze oogen niet, maar het staat er, onloochenbaar. Wat wij nu voor de eer van Suriname, neen, voor den naam van Nederland, als koloniale mogendheid, nog slechts kunnen doen, is hopen, dat dit alles nog te rechter tijd zal worden tegengesproken!

Het verzoekschrift door de vertegenwoordigers der Boerenrepublieken gericht aan de hoofden der gezantschappen te 's Gravenhage, voor zoover zij deel uitmaken van den raad van beheer van het Arbitrage-Hof, kan, zoo heeft men ons verteld, waarschijnlijk geen ander gevolg hebben, dan dat thans op officieele wijze tegen de wijze van oorlogvoeren in Zuid-Afrika is geprotesteerd. Om het volks-idee, dat door een verzoekschrift als dit, ook maar één diplomaat, werk zal gaan maken van zijn sinecure, wordt in bevoegde kringen hartelijk gelachen. Het is daarbij merkwaardig, hoe iedereen zich haast om te zeggen: „m'n lieve menschen; bij *mij* ben jullie aan 't verkeerde kantoor, *ik* heb niets te zeggen in dit geval!" De raad van beheer, dit voorheen zoo indrukwekkend geheimzinnig lichaam, komt nu vertellen, dat hij inderdaad niets anders is dan een griffier in spe. Mocht te eeniger tijd — waarschijnlijk is het niet — in twee landen het buitengewoon denkbeeld rijzen, om een geschil door het Arbitrage-Hof te doen beslechten, dan eerst zou de Raad van Beheer aan 't werk tijgen als griffier. Over een verzoekschrift als dit iets in te brengen hebben? Asjeblieft niet!

Onder de wetsontwerpen van het vorig Ministerie, die thans den doofpot zijn ingegaan, behoort ook dat van Minister Lely tot droogmaking der Zuiderzee. Wij hopen, dat het na de eerste drukte weer te voorschijn zal worden gehaald, te meer nu ook in de Troonrede begunstiging van den arbeid wordt beloofd, waartoe een groot werk als dit al zeer geschikt zou zijn. Intusschen is het buitenland al op de gebeurtenissen vooruit geloopen. Dat kwam zóó: De Engelsche gezant te 's Gravenhage heeft een vertaling van het ontwerp met een begeleidend schrijven aan het Engelsche Ministerie van buitenlandsche zaken gezonden, aangezien hij de memorie van den heer Lely van groot historisch, technisch en algemeen belang acht. Het Engelsche Ministerie heeft die vertaling nu openbaar gemaakt met het begeleidend schrijven van den gezant. Het gevolg is, dat de buitenlandsche couranten nu allerwege verkondigen, dat de Zuiderzee nu eindelijk wordt droog gemaakt en bijzonderheden omtrent de werken meedeelen. Dit werk, dat in geheel Europa opgang heeft gemaakt, zou het in een afzienbaren tijd wel eens aangevangen worden? Of zal het voortgaan met de nachtmerrie van de elkander opvolgende Ministers van Waterstaat te blijven tot den jongsten dag? Hoe jammer, dat men in 't *buitenland* ons met een dergelijken arbeid niet vóór kan zijn. Wij volgen zoo uitstekend, al is het wat langzaam. Maar dat beroerde haantje-de-voorste zijn!

De Csaar is al weer weg. Zijn reis heeft er niet toe bijgedragen, om de verhoudingen in Europa minder ingewikkeld te doen worden. Althans dengene, die niet achter de schermen zit, blijft het voor de oogen schemeren. Echter wordt het hoe langer hoe duidelijker, dat Engeland in China schaakmat wordt gezet. Zelfs in de vroeger geheel onder Engelschen invloed staanden tractaat-haven, Shangaï, schijnt thans de Duitscher het heft in handen te hebben en van plan te zijn het voorloopig te houden ook. Wat Frankrijk uit het Chineesche avontuur aan voordeel zal behalen blijkt nog niet geheel duidelijk; wel heeft men gezien, dat de republiek in zooverre veel fatsoenlijker was, dan sommige vorsten, als zij zich heeft geschaamd mee te doen aan gemeene dieverij en de behaalde „buit", die de fransche commandant al vast naar Marseille had gezonden, weer terug heeft gestuurd.

De visite van den Czaar was dit jaar niet zoo populair als vroeger. Wat nu weer de reden zou geweest zijn om Parijs niet te bezoeken? Men vermoedt anarchistenvrees. Als 't waar is — en het heeft er veel van — welk een blik gunt dan dit voorval in het geterroriseerde vorstenleven van den tegenwoordigen tijd!

Berichten uit Oost-Indië.

Wij hebben in de beide eerste nummers van het „Koloniaal Weekblad" ons er toe bepaald, om uit verschillende O. Indische bladen over te nemen, wat wij voor onze Nederlandsche lezers 't meest merkwaardig achtten en wij meenden daaraan den voorkeur te moeten geven, omdat juist in den vorm, waarin de berichten zijn geschreven, dikwijls het karakter ligt, dat de berichtgever noodig heeft geacht, om goed begrepen te worden.

Uit eigen boezem werd ons echter de opmerking gemaakt, dat verreweg de meeste lezers aan een wekelijks overzicht de voorkeur zouden geven en hoewel nu het ambt van kroniekschrijver nimmer het onze was, willen wij toch beproeven, om aan den ons kenbaar gemaakten wensch te voldoen en in een soort causerie, te wijzen op het voornaamste, wat naar onze opvatting in de Oost-Indische dagbladen der laatste week te vinden is. Men rekene daarbij echter volstrekt niet op volledigheid, die trouwens ook onnoodig is, omdat de Nederlandsche couranten van eenige beteekenis al meer en meer, na aankomst van iedere mail, Indische nieuwstijdingen overnemen.

Het eerst komen de cholera-berichten aan de beurt, die pessimistisch of optimistisch zijn, al naarmate der stemming van den berichtgever.

Uit telegrafische berichten blijkt echter, dat werkelijk op de kustplaatsen, en ook hier en daar in de binnenlanden, de ziekte ernstig om zich heen grijpt. Wij hebben meermalen zulk een tijdelijke epedemie zoowel op Java, als op de Buitenbezittingen, bijgewoond. Waar de moessons heerschen, wordt ze meestal eerst door de hevige en aanhoudende regens weggewasschen.

Uit Atjeh lezen wij aan den eenen kant berichten van rust en orde, van opgerichte scholen en van toenemende welvaart; aan den anderen kant van overvallingen en contra-overvallingen, dooden en gewonden, roof en diefstal. Onwillekeurig denken wij aan Transvaal, als wij lezen van dien onzaligen guérilla en evenzeer als wij hopen, dat Engeland ten slotte zelfbestuur zal inwilligen, komt ons in gedachte, hoe wij nu 15 en meer jaren geleden reeds hebben geijverd, om door erkenning van den Sultan, als onzen vazal, aan dien noodlottigen krijg in 't noorden van Sumatra een eind gemaakt te zien.

Een der slachtoffers van dezen krijg, de Lt. kol. der Infanterie, J. P. Meyer, die van Peusangan naar Kota-Radja (de hoofdplaats van Atjeh) was geëvacueërd en daar aan typheusche koortsen overleed, wordt in de bladen druk besproken. Men roemt zijne kennis en zijn karakter en zegt, dat in hem een dergenen wordt verloren, als 't ware aangewezen om zoo noodig Generaal van Heutz te vervangen. Meyer kwam als sappeur in Indie en was élève van de opgeheven Militaire school te Meester Cornelis. Die pépinière heeft men opgeruimd; te recht klagen dan ook de Indische bladen over het slecht gemotiveerd besluit, waarbij het verzoek van den Indischen Bond, om in Indië weder een opleidingschool voor officieren te hebben, is van de hand gewezen.

Te Djambi schijnt, volgens de telegrammen, de oorlog ernst te zijn geworden. Men klaagt er over in de bladen, dat zoo'n kleine macht ook nu weer voor den strijd werd afgezonderd en vraagt: of dit werkelijk te wijten is aan den onmachtigen toestand onzer levende strijdkrachten? Wij willen ons oordeel hierover opschorten tot de mail ons meer gedetailleerde berichten brengt over het gebeurde in de laatste drie weken. Wij hopen echter een spoedig einde van den strijd, zonder uitbreiding van ons direct bestuur.

De Sultan van Linga was op bezoek te Buitenzorg en reist over Java; men looft zijn kranig uiterlijk en zijne goede manieren.

Veel staat er in de bladen te lezen over de grieven tegen de N.-I. Spoorwegmaatschappij en over de eerste werkstaking! Dr. Sloos zegt in 't Bondsblad, dat hij hoopt, dat ze niet de laatste in O.-Indië zal zijn en X, die in 't zelfde blad een stuk schrijft over het nadeel, dat maatschappijen, die in Indie werken, hun hoofdzetel in Nederland hebben, haalt dezelfde N.-Indische S. M. aan, als een afschrikkend voorbeeld van pressie en knoeierij. Wat nu eigenlijk van die eerste, naar veler oordeel, niet best gelukte werkstaking de gevolgen zullen zijn, is uit de Indische bladen nog niet goed op te maken. Aan den Resident van Solo werd door den G. G. een onderzoek opgedragen. Het in dienst nemen en voortrekken van Transvalers, die met onze Indo's niet best overweg kunnen en hen soms „Kaffers" noemen, omdat ze — jammer genoeg — al even goed als de Engelschen, 't gemengde bloed minachten, schijnt één der redenen van de ontevredenheid te zijn; doch die redenen zijn legio, dit was reeds in de berichten van ons vorig nummer te lezen.

Van de ombilin kolenvelden lazen wij twee berichten, die ons opvielen: er was een troep Javaansche Contract-koelies aangekomen, die niet in de mijnen wilde werken, omdat men hen, zooals zij zeiden, bij 't sluiten van 't Contract had gedupeerd. De zaak zou worden onderzocht, maar in afwachting heeft men hen, naar 't schijnt toch aan 't werk gekregen. Het andere bericht zal de beheerders der Oost-Borneo (Kolen) Mij. van verbazing doen omvallen: De Javanen blijken voor den mijnarbeid zooveel geschikter te zijn, dan de Chineezen, dat de productie, die sterk was achteruit gegaan, nu weer tot 800 ton daags was toegenomen. En dit terwijl de O.-B. met Javanen volstrekt niet kon opschieten, en nu in 't klein een proef met Chineezen neemt!

De Maleyers schijnen in het mijnwerk geen trek te hebben; ze kunnen trouwens ook zonder dat hun bord rijst in den regel best verdienen. Te Padang, de hoofdplaats van Sumatra's Westkust, wordt door den Padangschen Bond veel in 't belang van den inlander gedaan; weer werd er een zeer goed gelukte bloemencorso gehouden.

Uit hetzelfde Padang wordt geklaagd over het onvoldoende getal Doctors-Djawa, vooral in een tijd van epidémie. Dit is een zeer groot nadeel, zegt het blad, waarin wij het bericht lazen, omdat de inlanders niet dan met veel omslag en slechts, na doortocht van 't politiebureau, in 't hospitaal te recht kunnen. Het woord „politiebureau" is genoeg om hen af te schrikken en ze blijven dus zonder geneeskundige hulp.

Het reglementair inrichten van alcohol vrije cantines, wat in de lucht schijnt te zitten, wordt door een oud-militair besproken en afgeraden op de bekende oude gronden, dat het zonder de misbruikers te genezen en de gebruikers tegen te houden, ook deze laatsten uit de cantines naar de clandestine drankverkoopers jaagt. Het drankverbruik is reeds veel verminderd in de laatste vijf en twintig jaar, ook zonder de gedwongen afschaffing. Menig onderofficier en soldaat hebben hun penningske in de postspaarbank. Het betrekkelijk geringe bedrag door Inlanders in die postspaarbank belegd, doet denken aan weinig sympathie of aan te weinig geld, om er van te kunnen bewaren.

Dit geldgebrek, dat van de inlanders geen monopolie is, brengt ons van zelf tot de pauperisme-circulaire en de benoeming van commissiën van onderzoek naar de oorzaken der armoede van een belangrijk deel der Indo-Europeanen. Aan den eenen kant blijft men in de pers dien maatregel heftig veroordeelen; aan den anderen kant, en ook in 't Bondsblad hoort men dezen raad, om 't onderzoek in de hand te werken, opdat er spoedig iets in 't belang der onvermogenden moge gedaan worden. Wij hebben aan commissiën van onderzoek nooit veel vertrouwen geschonken. Commissoriaal maken en aan den kapstok hangen, zijn in 't Nederlandsch bijna synoniemen.

Te Malang in Oost-Java zal van 25—27 September het „Vierde Koffiecongres" worden gehouden en te Batavia-Weltevreden is een comité voor handelsonderwijs opgericht, dat ten doel heeft personen, die de school reeds verlaten hebben, de gelegenheid te openen handelsonderwijs te ontvangen en van de verkregen bekwaamheid blijk te geven, door het afleggen van examens.

Te Soerabaja zal een Industrieschool voor meisjes worden opgericht, gesteund door partuciliere contributies en giften. Oud-minister Cremer zond een flinke som gelds en ook Mevrouw Rooseboom-Pit liet zich niet onbetuigd, zegt het Soerab. Hbl.

Ten slotte nog iets over de Indische Staatsloterij, die wel geen directe baten in de schatkist brengt, zooals de Nederlandsche, maar die aan de Regeering dient, om zonder die schatkist aan te spreken, belangrijke subsidiën te geven aan inrichtingen van algemeen nut; telkens als zij dit oorbaar acht, geeft zij vergunning aan een of meer lichamen om eene loterij te doen houden, meestal tot een bedrag van f 500.000. Bij eene loterij, die nu pas is toegestaan en die uiterlijk op 1 Mei 1902 trekken moet, is het totale bedrag voor de prijzen f 250.000, zoodat eene even groote som, na aftrek der onkosten wordt verdeeld. Daarvan komt $\frac{2}{5}$ aan het college van Diakenen te Soerabaja, $\frac{1}{5}$ aan de bekende Vereeniging Soerja Soemirat en de rest aan de Vereeniging Soerabajasche ziekenverpleging.

Even als dit hier met de staatsloterij het geval is, worden ook die liefdadigheids loterijen in O. Indië niet door iedereen goedgekeurd; vooral Kee en Baba (de Chineezen) zijn er veel te tuk op.

v. Z.

Suriname.

Blijkens „Onze West" van 28 Augustus zijn door de Koloniale Staten twee verordeningen met nagenoeg algemeene stemmen *verworpen*: de verordening tot afschaffing van de kortingen op traktementen en pensioenen, en eene verordening, waarbij de Gouverneur aan districtsgeneesheeren hunne bevoegdheid zou kunnen ontnemen, om de geneeskundige praktijk uit te oefenen, indien zij hunne verplichting niet na kwamen, om het Gouvernement als districtsgeneesheer te dienen.

O. W. wacht het officieel rapport van Dr. van Cappelle af, om na te gaan, of verschillende onjuiste voorstellingen in het April nummer van de „Hollandsche Revue" van dien heer afkomstig zijn, dan wel een gevolg zijn van door de Redactie verkeerd begrepen inlichtingen.

Het placer van de Compagnie des mines d'or, enz. in de Lawa-delta, produceerde van 1—15 Augustus meer dan 15 K.G. goud.

Een hoofdartikel in het nummer van 31 Augustus handelt over den toestand van de mindere militairen te Paramaribo. Gewezen wordt op het vele, dat door de autoriteiten in de laatste jaren moet zijn verbeterd, voor zoover de bestaande middelen dit toelieten. Wij herinneren er aan, dat in 1900 het onderhoud van de militaire bezetting in Suriname op f 375000 werd geraamd, welke uitgaaf geheel ten laste komt van het moederland.

Een nieuwe vestigingsplaats „Laarwijk", aan de Suriname, schuin tegenover Domburg en la Rencontre is gereed gekomen. Een groot aantal aanvragen om perceelen land moet zijn gedaan; van de 163 perceelen zijn een honderdtal bestemd voor immigranten, wier contracttijd op de plantages is verstreken. Van af September zal de rivierboot „Laarwijk" aandoen. Wij achten het een heuglijk verschijnsel, dat weder een verlaten plantage door het Bestuur voor een aantal landbouwers is ingericht, die hier bij elkander zullen wonen in wat men in Nederland een polder zou noemen, en waarvan de loozing in handen blijft van het Gouvernement.

Het behoeft geen betoog hoezeer op deze vestigingsplaatsen het brengen van godsdienstig en ander onderwijs onder de bevolking vergemakkelijkt wordt en hoeveel beter het Bestuur daar in staat is, om aan de afstammelingen van de vroegere slaven en aan de immigranten krachtige leiding te verschaffen. De in menig opzicht patriarchale zorg, die voor een groot deel door de Surinaamsche mindere bevolking wordt gedragen en de uitgebreide arbeidswetgeving in die kolonie, mogen gerust naar buiten meer bekend worden.

Met het oog op het pestgevaar wordt de rattenverdelging te Paramaribo druk voortgezet.

De nieuw benoemde Gouverneur van Curaçao, Jhr. de Jong van Beek en Donk, kwam den 31sten Augustus te Paramaribo aan, waar hij het bal ter eere van de Koningin ten Gouvernementshuize bijwoonde. Hij vervolgde zijn reis den 2den September met het Surinaamsche Koloniale stoomschip „Paramaribo", vergezeld van prof. Went. Het voornemen was onderweg een bezoek te brengen aan het eiland Trinidad.

Van vreemde Koloniën

De in 1902 te Hanoï te houden tentoonstelling.

In het veertiendaagsch tijdschrift: „Questions Diplomatiques et Coloniales" van 1 September j.l. vinden wij van de hand van den heer Edouard Payen een zeer lezenswaardig artikel getiteld: „L'exposition d'Hanoï et la situation de l'Indo-Chine", dat den lezers van ons koloniaal weekblad zeker ook wel belang in zal boezemen. Hij schrijft o. a.:

„Binnen een jaar zal de tentoonstelling ter hoofdplaats van Frankrijk's kolonie, Tonkin, in Indo-China, worden geopend. Zeer belangrijke plannen zijn er voor deze grootsche onderneming gemaakt; zoo zij allen uitgevoerd worden, zal men te Hanoï doelmatige vergelijkingen kunnen maken tusschen de schoone kunsten van het Oosten en die van het Westen en naar aanleiding daarvan tusschen den aard der beschaving hier en ginds. Men is reeds druk bezig, zoowel in Indo-China, als in Frankrijk, de noodige voorbereidingen te maken, om het werk zoo volledig mogelijk te doen zijn, maar hoezeer de besturen zich ook mogen beijveren, om alles uiterst zorgvuldig en keurig uit te voeren, dit zal niet wegnemen, dat voor degenen, die uit Frankrijk en uit andere landen zullen komen, het hoofddoel van hun bezoek niet de tentoonstelling te Hanoï, maar Indo-China zelf zal zijn. Bij hun thuiskomst zullen die bezoekers niet zoozeer spreken over al de fraaie zaken, die zij in de expositiegebouwen van Tonkin's hoofdplaats gezien hebben, als wel over de kolonie Indo-China in haar geheel. Zij zullen geen oordeel vellen over de samenstellers der tentoonstelling, maar wel over het Fransche koloniaal beheer in het verre Oosten. Zal dat oordeel gunstig zijn?

Niet vóór den openingsdag, sommigen meenen zelfs, niet dan een paar weken daarna, kan men zeggen, of een tentoonstelling geslaagd is of niet, maar een geheel land kan in eenige weken tijds niet „netjes aangedaan" worden (faire toilette) ter eere van bezoekers. Daarom doen wij goed, met onszelven dadelijk ernstig af te vragen, of Indo-China een bezoek wel waard is.

De tentoonstelling te Hanoï was eerst voor 1901 ontworpen, maar zij werd tot het volgende jaar uitgesteld, omdat men meende, dat dan de groote openbare werken, waarvoor de noodige fondsen nu onlangs door de Kamer zijn aangenomen, zoo ver gevorderd zouden zijn, dat het land zich op zijn voordeeligst zou kunnen vertoonen. Die meening van toen is nu meer zekerheid geworden. De handel b. v. is, zooals zij trouwens drie jaar geleden reeds beloofde, zeer toegenomen; volgens de officieele statistiek is die met het buitenland in 1900 gestegen tot een bedrag van 341,650,000 francs, dat is 89,410,000 fr. meer dan in 1899, terwijl er voor 155,600,000 fr. uitgevoerd werd, dat is 18,800,000 fr. meer dan het vorige jaar. De laatste cijfers, hoewel minder in het oog vallend groot, dan de eerste, verdienen meer de aandacht, omdat het bedrag van den import meer aan toevallige omstandigheden ligt — in dit geval is het te danken aan de in uitvoering zijnde groote werken — en zijn belangrijkheid afhangt, van het meer of minder nuttige gebruik, dat er van het ingevoerde gemaakt wordt, terwijl men juist uit de exporten de welvaart van een land kan afleiden.

Als men de uitgevoerde produkten nagaat, ziet men, dat zij voornamelijk bestaan uit: rijst, caoutchouc, peper, thee, suiker uit Annam en steenkool uit de tegenwoordig goed geëxploiteerde mijnen van Tonkin. De landbouw is in de laatste jaren onder goede zorgen zeer vooruitgegaan, wat voornamelijk het resultaat is van groote concessies van gronden aan Europeanen, die na menige harde les bij proefnemingen ondervonden, nu op den goeden weg zijn. Een belangrijk rapport daaromtrent werd door den gouverneur, Doumer, het ministerie van koloniën aangeboden.

Naast den landbouw bloeien ook mijnbouw en industrie. De financieele toestand van Indo-China laat niets te wenschen over, het bezit nu een reservefonds van $24\frac{1}{2}$ millioen francs. Er wordt beweerd, dat dit het gevolg is van belastingen, die op den duur te zwaar op de inlandsche bevolking zouden drukken, maar de bezoekers in 1902 zullen zien, dat dit kwaad, zoo 't er een is, slechts van tijdelijken aard zal zijn, daar het grootste deel dier som besteed zal worden tot het scheppen van nieuwe bronnen van rijkdom.

Alles te zamen genomen, lijkt het tijdstip voor de tentoonstelling dus goed gekozen en het geheele plan bijzonder verdienstelijk, vooral omdat het veel bij zal kunnen brengen tot de economische ontwikkeling van Indio-China, ook door den band van vertrouwen tusschen Inlanders en Franschen nauwer aan te halen, als het bewijs geleverd wordt, dat de laatsten krachtig het initiatief nemen tot zaken, die niet alleen henzelven, maar *allen* ten voordeel komen."

Zullen ook Nederlanders, die zoo dikwijls groote buitenlandsche reizen maken, in 1902 hunne schreden naar Hanoï richten? Zeker zal die tocht de moeite waard wezen en waarschijnlijk zal de bezichting van de voor 1903 ontworpen Kunstnijverheidtentoonstelling te Batavia er aan te verbinden zijn.

Welk een prachtig terrein voor leerrijke vergelijkende studie! In het artikel van den heer Payen lijkt ons Frankrijk's belang in verhouding tot dat der Inlandsche bevolking meer op den voorgrond geschoven, dan het „Congrès de Sociologie Coloniale" verleden jaar te Parijs gehouden, reden gaf om te verwachten.

Drie rassen hebben het gekneed en vervormd: Hindoes Maleiers, Chineezen, de drie rassen der wereld, die het rijkst waren in verbeeldingskracht en in legenden, aan hen ontleende de Javaan zijn mythologie, maar de natuur had hem reeds daarvoor ontvankelijk gemaakt. Zijn met wilde dieren bezette wouden, vuurspuwende bergen bezielden hem met vrees en lichtgeloovigheid.

Hij gelooft, dat in den Krokodil de ziel huist van een zijner voorouders, dat de tijger den staat en zijne dienaren eerbiedigt; hij gelooft aan den naga, den draak, die de aarde bewaakt. Hij gelooft er aan en zijn geloof heeft invloed op al zijne handelingen. Hij zal den Krokodil nimmer aanvallen, vóórdat deze door zijn vijandigheid duidelijk heeft te kennen gegeven, dat hij niet van de familie is; de Javaan, die voor geen geld ter wereld zich wagen zou in het gebied van den tijger, zal zonder vrees het dichtste woud doorkruisen, als de resident hem de talisman: een officeëlen brief toevertrouwt; eindelijk zal hij nooit een gewichtig besluit nemen, voordat hij zich vergewist heeft hoe de stand van den naga is.

De naga is, zooals men weet, de bewaker der aarde; hij maakt zijn staart vast aan het middelpunt der aarde en sleept haar met zich mede. Hij maakt twee bewegingen: een dagelijksche en eene jaarlijksche, verandert van houding alle vier-entwintig uren en alle drie maanden, Deze verandering geschiedt niet langzamerhand en ongemerkt: de naga, die den ganschen dag af gedurende 3 maanden onbewegelijk is, verplaatst zich plotseling en neemt eensklaps een anderen stand aan.

Zekere Doekoens (geneesheeren, toovenaars) hebben zulk een fijn gehoor, dat zij het gedruisch van den in beweging zijnde naga hooren kunnen. Nu, de kunst om de plaats, waar de naga zich bevindt, te verkennen is van groot gewicht. Er zijn ondernemingen, die alleen dan slagen, als men in de goede richting loopt die van den staart naar den kop van den draak; gaat men in tegenovergestelde richting, dan kan men zeker zijn geen succes te hebben, of zelf den dood te gemoet gaan. Eenige jaren geleden werd er te Salatiga een oude man vermoord. Hij was een goedhartig man, van erkende eerlijkheid en had geen enkelen vijand; van beroep was hij doekoen, en gaf de menschen gaarne raad; maar hij voorspelde de toekomst alleen aan eerlijke menschen: zijn levenlang, hadden schelmen te vergeefs gebracht van hem een profetie te hooren. De moordenaar was een nieuw aangekomene in het dorp, overigens iemand, die lang bekend en zeer geacht was. Zijn misdaad wekte groote verbazing; nu, het volgende vernam men uit zijn eigen mond: Den avond vòòrdat hij zijn dorp verliet om zich in zijn nieuwe woonplaats te vestigen, had hij den doekoen geraadpleegd over den stand van den naga. Volgens ontvangen aanwijzingen, had hij de datums berekend, den gunstigen dag gekozen, vervolgens op een gegeven oogenblik den grooten landweg verlaten, om langs een omweg over velden te loopen, ten einde het dorp te bereiken, in de richting van den staart naar den kop van den naga. Bovendien heeft hij zich trouw gehouden aan de voorschriften: bidden, zingen, een kluitje aarde wegwerpen enz. Niettegenstaande al die voorzorgsmaatregelen sterft, ternauwernood in zijne nieuwe woning aangekomen, zijn zoon; zijn geit wordt hem ontstolen, een uil nestelt zich elken nacht in zijn nangkaboom, krast op het dak van zijn huis, en bedreigt hem met nieuwe rampen. Daaruit maakte hij op, dat hij in tegenovergestelde richting had moeten loopen en dat de naga in woede was ontstoken. De doekoen had hem dus bedrogen; om zich te wreken, had hij hem gedood.

(Wordt vervolgd).

De Indische Begrooting en de afschaffing van de uitvoerrechten van indigo en koffie in Ned.-Indië.

Voor ons ligt de begrooting (der uitgaven en inkomsten) van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1902 met de 15 groot formaat bladzijden innemende en op verscheidene plaatsen zeer belangrijke memorie van toelichting. Het is ons voornemen, om achtereenvolgens enkele deelen van dit stuk in ons blad te behandelen. Heden willen wij in dit nummer onze sympathie betuigen met het eenige dagen geleden bij de Tweede Kamer ingekomen ontwerp van wet, tot de afschaffing der uitvoerrechten van indigo en van koffie in Nederl.-Indië.

Zooals wij vroeger reeds meedeelden, heeft de Nederlandsche Afdeeling van de „Ned.-Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw" in de quaestie der instandhouding van de koffiecultuur in Oost-Java het initiatief genomen en aan den vorigen Minister van Koloniën een gemotiveerd verzoekschrift ingediend, waarbij werd gevraagd om tijdelijke ontheffing van den canon, billijker aanslag voor de verponding en afschaffing der uitvoerrechten voor de koffie. Wat de twee eerste punten betreft, zal de Gouverneur-Generaal, na overleg met den Minister, de maatregelen treffen, waaronder ook een belangrijke verlaging der stoomvrachten, terwijl dit ontwerp van wet op dezelfde gronden als voor de koffie, ook voor indigo de uitvoerrechten zal doen vervallen. Die gronden zijn in de eerste plaats van economischen aard; het behoud der rechten bij vroegere regeling was geschied op grond, dat koffie en indigo, in tegenstelling met de suiker, geen scherpe concurrentie van buiten hadden te vreezen. Die toestand is echter veranderd en even goed, als bij de suiker, komt het nu aan op een zoo laag mogelijken productieprijs. Zouden beiden cultures ten onder gaan, dan zouden tal van Europeanen en duizenden inlanders in Java's oosthoek een belangrijke bron van bestaan verliezen.

Onze redactie ontving eene Nota betreffende de particuliere koffiecultuur op Java, waarin de heer A. A. van Delden te 's-Gravenhage met cijfers eerst er op wijst, hoe groot de lasten zijn, waaronder de koffiecultuur thans gebukt gaat en in zijn bewijsvoering grootendeels in overeenstemming is met het vroeger door „Nijverheid en Landbouw" ingediende request, terwijl hij, wat de te dure spoorvrachten betreft, een berekening overneemt uit de notulen der vergadering van 17 Februari j.l. der Kedirische landbouwvereeniging.

Daarna toont hij aan, hoe de ondergang der koffiecultuur in oost-Java een groot nadeel zou zijn, vooral *voor de inlandsche bevolking* en alleen de koffieondernemingen in de residentiën Patawoean en Kediri voor zijne berekeningen gebruikende, komt hij tot het resultaat, dat eene verdienste van ruim f 4.000.000 voor den inlander zou verloren gaan. En dan stelt hij maar f 6 per picol voor den pluk en f 25 per bouw voor jaarlijksch onderhoud der tuinen, hetgeen naar de berekeningen, die wij onder de oogen hebben gehad, uiterste minima zijn, terwijl hij niet rekent op den aanleg van nieuwe tuinen, die toch zeker geregeld moet plaats hebben, wil men de cultuur in stand zien blijven. Ons kwam dan ook het cijfer van f 7.000.000 voor de koffiecultuur in Java's oosthoek niet te hoog voor. Op grond van dat cijfer, had men zich ook aan berekeningen gewaagd van het getal der inlanders, die door een totaal verval der cultuur zouden worden getroffen en kwam tot het cijfer van f 240.000, terwijl een der berekenaars daarbij nog voegde eene zeer goed den toestand teruggevende beschrijving, die wij, in de hoop, dat hij zulks zal goedkeuren, hier overnemen:

„Op deze wijze krijgt men echter slechts een beeld van het aantal inlanders, dat direct hun brood verdient bij die koffiecultuur. De verzorging toch van deze inlanders geschiedt van uit de vlakte. Het kwartje dagloon, verschaft aan duizenden andere inlanders een middel van bestaan, want voedsel enz. is op de koffielanden niet anders te vinden, dan in de warongs of passerloodsen, werwaarts het door koelies en picolpaarden van de groote weekmarkten, welke zich dikwijls op uren afstands bevinden, naar boven moet gebracht worden.

Wanneer men zou willen aannemen, dat iedere inlander 20 pct. van zijn loon oplegde, — wat helaas waarschijnlijk alleen bij de Madoereezen het geval is — dan zou men kunnen zeggen, dat het kwartje dagloon door vijf handen moet zijn gegaan, alvorens het verdwenen is. En dus zou men het aantal indirect belanghebbende inlanders op 5× het aantal direkte loontrekkers kunnen stellen. Maar men waagt zich dan te veel op hypothetisch gebied.

Men moet op Java geweest zijn en zooals ondergeteekende den Oosthoek in alle richtingen doorkruist hebben, om behoorlijk doordrongen te zijn van het reusachtige belang, dat de inlander heeft bij de instandhouding van de koffiecultuur. Men moet die drommen Madoereezen gezien hebben, die te Soerabaya tegen den pluktijd voet aan wal zetten, en zich bij voorkeur te voet naar Smeroe en Kawa, naar Kloet en Ardjoeno of naar Bezoekie en Banjoewangie begeven, om mede te helpen aan den pluk van 300000 picols à 150000 boonen per picol. Men moet die groote passirs te Gendanglegi enz. gezien hebben, vooral in de jaren 1890/7, toen er voor dagloonen zelfs wel 75 cent betaald werd, om zich een denkbeeld te kunnen vormen van de welvaart, die toen heerschte.

En met schrik vraagt men zich af, wat er van die duizenden nijveren te recht moet komen, die hun loonen geleidelijk hebben zien halveeren en jaarlijks de vraag naar hun werkkracht zoo belangrijk zien verminderen."

Het ingediende wetsontwerp zal, waar van zooveel zijden de urgentie er van bewezen werd, in de Kamers werkelijk niet veel tegenstand ontmoeten.

De Landbouwfeesten te Wageningen.

Vier dagen lang heeft men in het begin van deze maand te Wageningen druk feest gevierd ter eere van het 25jarig bestaan der Rijkslandbouwschool. Ons Koloniaal-Weekblad betaamt het, een kleine beschrijving te geven van dit feest, daar onze koloniën zeker ook mee hun deel hebben gehad van de vruchten dezer nuttige onderwijsinrichting. De directeur, de heer Broekema, zeide dan ook in zijne openingsrede op Maandag 9 Sept., terwijl hij zijne voldoening te kennen gaf over het groot aantal saamgekomen oud-leerlingen, dat er nog veel meer aanwezig hadden kunnen zijn, zoo niet de groote afstand, die hen van ons scheidt, (de meesten zijn in Indië) een onoverkomelijk bezwaar ware geweest. Velen hadden echter schriftelijk of telegrafisch hunne warme belangstelling betuigd.

De reünie werd ingewijd met een concert in den electrisch verlichten tuin van Junushoff, door de staf van het 8ste regiment Infanterie, waarbij de feestmarsch werd gespeeld, expresselijk voor deze gelegenheid door den heer E. P. van der Wijck, leerling der school, gecomponeerd, die hem ook dirigeerde en gevolgd door een vroolijken avondmaaltijd, waaraan het grootste deel der leeraren deelnam. *Dinsdag* den 10den, had de plechtige opening plaats van de goedgeslaagde tentoonstelling van Tuinbouwprodukten en Landbouwwerktuigen, o. a. waren hierbij tegenwoordig de Ministers van Koloniën, van Waterstaat en van Oorlog. 's Middags was er muziek op den Wageningschen berg en 's avonds weder in den societeits-tuin, gevolgd door een calicot-bal. Men zag groepen met de kleederdracht van alle provinciën, Oostersche en historische costumes, harlekijns, alles in bonte mengeling dooreen. Ook werd op het tooneel eene Indische passar (markt) voorgesteld; de coulissen daarvoor waren door den heer Ramaekers treffend juist geschilderd, het geheel met de typische warong (etenskraam) op den achtergrond gaf een goed beeld van het Indische volksleven; alleen waren de nagebootste Inlanders veel te levendig en druk in hunne bewegingen. Menig Indisch-gezind hart zal het goed hebben gedaan, dat het Nederland der tropen op deze wijze ook in de feestvreugde werd herdacht.

Woensdag was de groote dag van het Vorstelijk bezoek. Te half twee 's middags kwam H. M. de Koningin-Moeder over Ede en ongeveer ter zelfder tijd werden H. M. de Koningin en Prins Hendrik der Nederlanden op den Wageningschen berg begroet door den burgemeester, die de hooge gasten bij aankomst ten stadhuize uit naam der gemeente toesprak. Door het oranje-zonnetje beschenen, begon daarna de rijtoer, waarbij de Koninklijke familie achtereenvolgens de Hoogere Land- en Boschbouwschool, de Hoogere Burgerschool, de Rijkstuinbouwschool en de Tentoonstelling bezochten, telkens hartelijk toegejuicht door de toegeloopen menschenmassa. Van den vroegen morgen af hadden treinen, trams, rijtuigen en fietsen onafgebroken stroomen volks uit de omliggende steden en dorpen aangevoerd. Bij oogenblikken leek het, alsof Wageningen te klein was, om die steeds aangroeiende drommen te bevatten.

Tegen kwart over vijven vertrokken HH. MM. van het tentoonstellingsterrein; de terugweg naar Ede werd genomen door de fraai met guirlandes, eerepoorten en vlaggen versierde stad langs Junusstraat, Hoogstraat, Bergstraat, Grindweg over Bennekom.

's Avonds was de stad voor het eerst verlicht met gloeilampen, Chineesche lampions, vetpotjes en dergelijken, wat hier en daar een tooverachtig effect maakte; in den tuin van Junushoff was een bal champêtre, dat tot diep in den nacht duurde.

Op *Donderdag* boden de ingezetenen van Wageningen, hoogelijk ingenomen met den blijden dag der Landbouwschool, een contra-feest aan. Volgens de Wageningsche Courant was het hoofdnummer een historische optocht, dan een matinée musicale, een middagconcert, benevens tal van vermakelijkheden om den avond gezellig door te brengen. De voorstelling van lichtbeelden op het marktplein werd bijgewoond door een zeer talrijk publiek. Heel Wageningen was in een prettig opgewonden stemming; alle scholen, werkplaatsen, fabrieken en winkels hadden vrijaf, iedereen vierde feest en zeker heeft menig oud-leerling in Indië, ook in gedachte meegedaan.

N. v. Z.

INGEZONDEN.

Pauperisme op Java en Madoera.

In no. 13 van *Oost en West* trof ik onder bovenstaanden titel een artikel aan, waarin de onlangs uitgevaardigde circulaire van den Directeur van onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, de strekking hebbende om gegevens te verzamelen nopens den economischen toestand om de minder gegoede Europeanen op Java en Madoera, wordt gegispt. Ik kan met de gemaakte opmerkingen niet instemmen en zou gaarne met een kort woord in het licht zien gesteld: waarom?

De door den Gouveneur Generaal aan den dag gelegde belangstelling wordt geprezen; maar de wijze, waarop hij de noodige kennis wil verwerven onpractisch genoemd. De beste stuurlui staan aan wal. Dit spreekwoord is vooral op de schrijvers over Indische regeeringsmaatregelen van toepassing. Het is zoo gemakkelijk te zeggen: dit of dat deugt niet, is verkeerd aangepakt; minder gemakkelijk is het iets beters er voor in de plaats te stellen.

Er zouden reeds gegevens genoeg te vinden zijn. Zeker. er is veel over pauperisme, ook op Java en Madoera, geschreven. Iedereen praat er over mêe. Wie zou echter in vollen ernst willen beweren, dat het voldoende is, de boeken en tijdschriften van den laatsten tijd te raadplegen? Ieder die weet, met hoeveel lichtvaardigheid dikwerf over zaken van het hoogste belang wordt geschreven, moet wel het geheel onvoldoende en onbetrouwbare van dergelijke voorbereiding erkennen. Indien de oppervlakkige kennis, die daaruit geput wordt, voldoende moest worden geacht, dan zou men ook het nut eener deugdelijke statistiek in twijfel gaan trekken. Er zullen er misschien genoeg zijn, die dat doen. Er is, zal men zeggen, zooveel tot stand gebracht, toen aan statistiek nog weinig of niets werd gedaan. Tegen zulke argumenten valt niet te redeneeren.

Het Bataviaasche Nieuwsblad spreekt in „blinde zelfgenoegzaamheid," die „steeds den verkeerden weg kiest zonder van voorlichting te willen weten." Wat bedoelt men hiermede? Het is immers juist voorlichting, die met de circulaire beoogd wordt!

Indien de Regeering, instede van een onderzoek uit te lokken, aanstonds tot ingrijpende maatregelen was overgegaan, dan, daar kon men zeker van zijn, ware zij van overijling beschuldigd. Thans, nu zij, voorzichtiger, vooraf pogingen aanwendt, om zich van den eigenlijken toestand een helder oordeel te vormen, noemt men haar streven omslachtig.

Mij komt het voor, dat hij wél handelt, die vòòr alles, wat hij doet, zich toerust met de noodige kennis van zaken. En verder, dat de Indische Regeering, om van eene zaak als de onderwerpelijk die kennis te verkrijgen, niet beter handelen kon, dan zij deed.

Hoe wil men den bestaanden toestand leeren kennen, zoo niet door een opzettelijk onderzoek?

„De toenemende armoede wordt daarboven commissoriaal gemaakt." Begrijp ik dit wèl, dan is dat een verwijt, niet zoozeer tegen het onderzoek, als wel tegen den vorm ervan. Is dat ernst of kortswijl? Noem mij eens één persoon in Indië, in staat om den Gouveneur Generaal aangaande den tegenwoordigen economischen toestand van een bepaalde klasse van ingezetenen op Java en Madoera zoo volledig mogelijk in te lichten. Meent men, dat er voor elk gewest van Java wel zulk een persoon te vinden is? Ik geloof het niet. Zou zijn taak niet veel moeilijker zijn, niet veel minder kans van slagen opleveren, dan die van met zorg gekozen mannen, die geacht kunnen worden eenigzins vertrouwd te zijn, met het leven en streven van hen, wier maatschappelijken toestand de Regeering wenscht te kennen?

Wij zullen niet twisten over het doeltreffende van de een of andere vraag in de circulaire gesteld; noch over de questie of het beter ware geweest, indien geen spoed met het onderzoek ware betracht. Slechts wil ik nog even spreken over het verwijt, dat door de circulaire aanstoot gegeven wordt. Men kan zich ook ergeren aan vele vragen, die door den fiscus gesteld worden; aan de inlichtingen welke door instellingen van liefdadigheid worden ingewonnen, alvorens deze hulp verschaffen, en aan zooveel van dien aard meer. Een weinig indiscretie is soms het eenige middel, om achter de waarheid te komen; en het moet worden erkend, dat de Regeering, door vrijheid te laten, om af te zien van het verkrijgen van sommige gegevens, wanneer zulks bezwaar ontmoet, het hare gedaan heeft, om aanstoot zooveel mogelijk te vermijden.

X.

Een legende.

Uit de Bataviana van den Sumatra-Bode nemen wij het volgende over, dat wij wel gaarne in het koloniaal weekblad zagen geplaatst:

In den laatsten tijd wordt hier druk over Djambi gepraat en zooals altijd in dergelijk geval, splitst zich de militaire wereld in twee partijen: zij, die de handelingen der Regeering *in casu* goed-, en zij, die ze afkeurden. Uit deskundige bron weet ik, dat de Djambiërs geen kwaad volk zijn, al staan zij nog zoo vijandig tegenover ons. Die houding vindt haar oorzaak in iets heel anders, dan algemeen gedacht wordt. Diep in het Djambische namelijk staat een berg, de *Korinti*, die zóó goudhoudend moet zijn, dat men de ertslagen op verren afstand in het zonlicht kan zien glinsteren. Volgens een legende zou de Godheid dien berg aan het Djambische volk geschonken hebben onder beding echter, dat het alleen het goud, dat door *de Korinti* wordt losgelaten in de rivieren, ten eigen bate mocht opdelven. Wat op en in den berg was, mochten de Djambiërs niet nemen. Zoolang zij zich aan die voorwaarde houden, zullen zij welvarend blijven; verbraken zij of hun nakomelingen die afspraak, dan zouden er rampen en onheilen over het land komen. Het spreekt dus van zelf, dat de Djambiërs, die inderdaad tot op den huidigen dag een welvarend volk zijn, hun land (eigenlijk dien berg) met hand en tand verdedigen niet alleen tegen de blanken, maar tegen iederen vreemden indringer, hij zij een Palembanger of een Lamponger. De Djambiër is goedaardig en hij zal er geen bezwaar in hebben, om bijv. een blanke het land en zelfs den *Korinti* te laten zien, maar — eenmaal al dat moois aanschouwd hebbende—, mag de vreemdeling niet meer terug. Hij moet in het land blijven, Djambiër worden, goud spoelen in de rivier ..... op straffe des doods. Want verliet hij Djambi, dan zou hij al het geziene aan de „Compenie" vertellen en deze zou het land binnendringen, om den goudberg te plunderen. *En het Djambische volk vreest om die reden de Compenie*".

Het ware te wenschen, dat de Regeering rekening hield met dit legendarisch verhaal, dat bekend moet zijn aan de bestuursambtenaren, die in het Palembangsche goed thuis zijn.

Zelfs al is dit verhaal geheel uit de lucht gegrepen, dan nog kan het zijn nut hebben, om het aandachtig te overwegen en er ons voordeel mee te doen.

Hopende, dat uwe redactie aan ons verzoek om plaatsing zal willen voldoen en daarvoor reeds vooruit U dankende.

UEd. dw. dr.

Den Haag, 19 September 1901. Q. R.

Uit Nederlandsche Tijdschriften over Indië.

In de eerste en tweede aflevering van deel LIII der **„Bijdragen tot de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië"**, vindt men het Verslag der Buitengewone Algemeene Vergadering onder Voorzitterschap van Mr. C. Pijnacker Hordijk, gehouden tot viering van het vijf en twintig jarig bestaan van het genootschap.

In extento komt daarin voor de feestrede van den hoogleeraar Kern, waarover wij reeds in een onzer vorige nummers hebben gesproken, maar waarop wij hier opnieuw de aandacht vestigen, omdat er veel uit te leeren valt.

De verdere inhoud van genoemde aflevering bestaat uit:

De Mohammedaansche Vorsten in Nederlandsch-Indië. Door Prof. Mr. L. W. C. van den Berg.

Die Tĕnggĕresen. Ein alter Javanischer Volksstamm. Ethnologische Studie von Dr. J. H. F. Kohlbrugge.

Het ijzer in Midden-Celebes. (Met drie afbeeldingen). Door *Alb. C. Kruijt*.

Bijdragen tot de spraakkunst van het Oudjavaansch. Door Prof. Dr. H. Kern.

Soembaneesche Woordenlijst. Door W. Post.

In de Indische Mercuur van 24 September komen behalve de gewone *mededeelingen*, *overzichten* en *berichten*, artikelen voor over de particuliere koffieteelt op Java, over caoutchouc, kina, kinina, cacao, indigo, suiker, petroleum en mijnbouw. — Het artikel over de koffieteelt bevat een request van de Soerabajasche Kamer van Koophandel en Nijverheid aan den Gouverneur-Generaal van Ned.-Indië om ontheffing en vermindering van lasten, benevens de nota van den heer A. A. van Delden ook door ons besproken.

In verband hiermee is zeer eigenaardig het onder „Kleine Mededeelingen" voorkomende bericht uit Costa-Rica, dat het gouvernement een wet heeft aangenomen, waardoor van af 1 Sept. j.l. **het uitvoerrecht op koffie is afgeschaft.**

Indische Families

welke zich tijdelijk of voor vast in Nederland gaan vestigen, worden er in 't bijzonder op attent gemaakt, zich voor het **volledige** inrichten van huizen of **gedeelten** daarvan te wenden tot de Firma

D. VREDENBURG & ZONEN,

Hofmeubelfabrikanten te Zutphen.

Alles wat op het gebied van meubileering voorkomt, zoowel meubelen in elke verlangde stijl en houtsoort, als Gordijnen, Tapijten, Linoleums, Bedgoed, Ornamenten, Keukeninrichtingen enz. wordt **tegen de strengst concurreerende prijzen geleverd.**

Reeds honderde Indische Families geheel geïnstalleerd
waarvan vele attesten ter inzage.
Franco levering door geheel Nederland.
PLAATSING DER GOEDEREN wordt niet in rekening gebracht.
Schriftelijke garantie voor soliditeit.
PRIJSCOURANT en TEEKENINGEN worden op aanvrage franco toegezonden.
Alle eikenhouten meubelen zijn van massief wagenschotshout vervaardigd en uitstekend geschikt om naar Indië mede te nemen.

Eenige inrichting voor Praktische Opleiding voor den Handel in Theoretische en Praktische Cursussen voor Dames en Heeren.

Beste gelegenheid voor HH. Verlofgangers, Gepensioneerden, Indische Jongelui enz.

Dagelijks inschrijving.

Telkens wanneer een voldoend aantal deelnemers ingeschreven zijn, kunnen nieuwe Cursussen beginnen.

NEDERLANDSCHE HANDELS-AKADEMIE
„Het Oefeningskantoor",
'S-GRAVENHAGE, REGENTESSELAAN 162—164.

ONDERWIJSVAKKEN.
Praktisch Boekhouden,
Handelsrekenen, Handelsrecht,
PRAKTISCHE KANTOORWERKZAAMHEDEN.
Schrijfmachine, Stenografie,
Nederl., Duitsche, Eng. en Fransche Handelscorrespondentie.

PROSPECTUSSEN en INLICHTINGEN.

L. LANGE,

23 Wagenstraat, 's-Gravenhage,

TELEPHOON No. 659.

Sigaren in alle soorten en prijzen.
Doelmatige verpakking voor de tropen.
Specialiteit voor Export.

BANKETHAMMEN. CERVELAATWORST.

Spekslagerij

Firma J. J. M. PERMENTIER,
Korte Poten 25, Den Haag.
Gelardeerde Kalfslever.

Muisjes Rookvleesch. OSSENTONG.

Gezondheids Wol.

is de doelmatigste onderkleeding voor iederen heer die zich niet onnoodig dik en toch voldoende warm wil kleeden.

Het weefsel is elastisch en vooral poreus.

Veroorzaakt geen gevoel van jeuk of prikkeling.

Absorbeert de uitwaseming gemakkelijk en houdt de huid droog, zelfs bij sterk transpireeren.

De weldadige uitwerking van het woleffect ondervindt men reeds bij de eerste proef.

Aanbevolen door tal van medische autoriteiten.

BORSTROKKEN.

Klein.	Middelgroot.	Groot.	Zeer groot.	Extra groot.
95 cM.	100 cM.	105 cM.	110 cM.	115 cM.
Borstomvang	Borstomvang.	Borstomvang	Borstomvang	Borstomvang
f 3.75	f 4.—	f 4.25	f 4.75	f 5.50

ONDERBROEKEN.

Klein.	Middelgroot.	Groot.	Zeer groot.	Extra groot.
95 cM.	100 cM.	105 cM.	110 cM.	115 cM.
Ceintuurw.	Ceintuurw.	Ceintuurw.	Ceintuurw.	Ceintuurw.
f 4.25	f 4.50	f 4.75	f 5.25	f 5.75

DEN HAAG,
LANGE POTEN 2–4.

SACHS & Co.

Indië - St. Nicolaas.

Wij berichten de **ontvangst** van eene fijne collectie **LUXE-ARTIKELEN** en **SPEELGOEDEREN, geschikt voor Indië.**
Verpakking geschiedt *gratis*, onder garantie van gave overkomst.

TRADING Co. LATE
PERRY & Co.,
Den Haag, Hoogstraat 6.

G. KERNER & Co.

PRIJSCOURANT GRATIS en FRANCO.

J. H. v. Horssen,

KLEEDERMAKER,
Luthersche Burgwal 19, Den Haag.

Steeds voorradig een nieuwe sorteering **Nouveauté's stoffen** waarvan de goederen tegen de navolgende prijzen geleverd worden:

Gekleed costuum	. . . van af f	34	tot f	56
Jaquet „	. . . „ „	28	„	46
Veston „	. . . „ „	22	„	42
Demi-Saisons	. . . „ „	16	„	30
WinterJassen	. . . „ „	20	„	56

Goed passende coupe en solide bewerking.

Magazijn „HET ANKER",

Veenestraat 49, Den Haag.

Indische Uitrustingen
voor DAMES en HEEREN,
in alle Prijzen.

C. J. v. d. MEER,
Waldeck-Pyrmontkade 11, 11a, 13,
DEN HAAG.

HANDEL
in Wijnen, Binnen- en Buitenlandsche Bieren, Minerale en Medicinale Bronwateren en Gedistilleerd.
SPECIALITEIT
in Bordeaux-, Bourgogne-, Port-, Rijn- en Moezelwijnen.
Champagne en Cognac.

ERNEST CASSUTO

Tandarts,
PIETER BOTHSTRAAT No. 1,
BEZUIDENHOUT,
Den Haag.
SPREEKUUR dagelijks van **1** tot **5.**

TENTOONSTELLING

VAN

Indische Kunstnijverheid

in de Gothische Zaal te 's-Gravenhage,
tegenover het Koninklijk Paleis in het Noordeinde.

GROEP III.

Indische Weefsels, Javaansche Batiks en Oud-Indische Meubels.

Geopend iederen dag van 10 ure v.m. tot 5 ure n.m.

Entree voor leden van OOST en WEST (persoonlijk) VRIJ.
Voor Niet-Leden van af 15 September:
DONDERDAGS . . . . . **50** cents.
ZONDAGS en WOENSDAGS **10** cents.
Alle andere dagen . . . . **25** cents.
Voor leerlingen van onderwijsinrichtingen alle dagen **10** cents.
De tentoonstelling is Zondags geopend van 12—5 ure.

De uitgebreide CATALOGUS kost aan de bezoekers der Tentoonstelling f 0.30, in den handel, buiten het lokaal gekocht f 0.50.

PRACHTIG
blijft 't haar bij alle weersgesteldheid door 't gebruik der
Amerikaansche Onduline
— ***Onschadelijk*** —
à **90 ct.** de flacon verkrijgbaar bij:
JEAN MEIJER, Coiffeur, Passage 49—51, Den Haag.
HAARVERFKAMMEN.

C. HOYNG,

Den Haag. -- Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden **gratis op aanvrage** toegezonden.

ECHT CHINEESCHE THEE,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCHE LLOYD"

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
Oengaran	5 Oct.	17 Oct.	22 Oct.	11 Nov.	13 Nov.
Sindoro *	19 „	31 „	5 Nov.	25 „	27 „
Merapi	2 Nov.	14 Nov.	19 „	9 Dec.	11 Dec.
Salak	16 „	28 „	3 Dec.	23 „ 1902	25 „ 1902
Lawoe	30 „	12 Dec.	17 „	6 Jan.	8 Jan.
Ardjoeno	14 Dec.	26 „ 1902	31 „ 1902	20 „	22 „
Soembing	28 „ 1902	9 Jan.	14 Jan.	3 Febr.	5 Febr.
Gedé	11 Jan.	23 Jan.	28 „	17 Febr.	19 Febr.

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Courier dit Dubekart & Co.,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

Vereeniging OOST en WEST

Afdeeling 's-Gravenhage.

Aan het **Bureau Heerengracht 4,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie, den heer G. C. A. DE WITT, *de Perponcherstraat no. 93.*

Een gep. Onderofficier O.-I. Leger voor incasseering, oppasser en huisbewaarder.

Een modiste die werk in Oost-Indië zoekt.

Een jonge Dame met diploma als boekhoudster.

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.

Twee jonge Dames voor Juffrouw van Gezelschap.

Een door de Muziekschool gediplomeerde Jonge Dame die zanglessen geeft.

Jonge Dame, thans op een Fröbelschool geëmployeerd, voor lessen aan kinderen in O.-I. Heeft kennis van muziek.

Een bekwame linnennaaister.

Gewezen Sergeant in W.-I. voor portier, looper of huisbewaarder; kan ook copieerwerk verrichten.

Jonge Dame ter waarneming van het huishouden en het oppassen van kinderen.

Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.

Een jonge Dame als kinderjuffrouw naar O.-I.

Een gegageerd Onderofficier der Genietroepen zoekt een betrekking voor loopend beheer; schrijfwerk of eene eenvoudige administratie; ook kantoorwerk in die richting.

Een Dame voor administratieve betrekking.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Drie Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indiën gaan.

Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.

Een Jongmensch voor kantoorbediende.

Een Dame voor les geven in Fröbelen.

Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf, ook voor les geven.

Een jonge Dame zoekt een t'huis zonder salaris bij eene dame om deze in de avonduren gezelschap te houden; kan in 4 talen voorlezen en maakt muziek.

Een Dame om met eene familie op reis te gaan; spreekt Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch en heeft veel gereisd.

Een gewezen militair in W.-I. voor oppasser of huisknecht.

Een gewezen W. I. militair voor oppasser of huisknecht.

Een Dame les geven in teekenen en portretschilderen.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.